

Tussen helden en uitschot

(Gebaseerd op waargebeurd verhaal/grove leugens)

Met hun vinger trekken ze een spoor over het koude, twee centimeter dikke kogelvrij glas, tot hun handen op dezelfde hoogte eindigen en een ongelijk spiegelbeeld vormen.

Haar hand is fijner dan die van hem: smaller, en vrij van de littekens waar die van hem zo vol mee staan. Daar, waar haar vingers eindigen, beginnen de ruwe kussens op de bovenst kootjes van zijn vingers pas.

In hun andere hand klemmen ze de hoorn, die ze in staat stelt om met elkaar te praten, liefkozingen te delen. Ze houden hem dicht tegen oor en lippen aan en spreken op zachte toon; de enige vorm van intimiteit die ze nog hebben.

De bewaker – een man van een jaar of dertig, gemillimeterd haar, zijn rug gerecht, zijn zwarte laarzen op schouderbreedte, wapen voor zijn getrainde buik – geeft een kort en luid bevel: 'Níét fluisteren.'

Zijn lippen sluiten weer strak op elkaar waardoor zijn mond niet meer dan een korte streep is. Je ziet dat de woede die het bevel dreef zich als grondvuur onder zijn huid verder beweegt. Bij iedere verkeerde handeling of ieder verkeerd gesproken woord zal het weer oplaaien.

Het maakt Aziza normaal gesproken niet uit; de vijfenveertig minuten bezoektijd die ze eens in de twee weken heeft, brengt ze op andere dagen net zo lief zwijgend door. Het verlangen van haar man naar de buitenwereld zal door de verhalen over wat er buiten deze gevangensmuren gebeurt, alleen maar toenemen en de tijd, de zes jaar dat hij hier nog moet zitten, alleen maar vertragen. Zolang hij zwijgt hoeft hij tenminste niet de schijn op te houden dat alles goed met hem gaat, dat de verhalen die er gaan over het weinige en slechte eten, de schofferingen en zelfs de mishandelingen, in werkelijkheid wel meevallen.

Zijn stilte vertelt haar misschien nog wel meer. In de stilte spreekt zijn gezicht. Het laat een hardheid zien die er eerder niet was. De ooit zo vrolijk gebolde wangen hebben plaats gemaakt voor de strakke lijnen die zijn jukbeenderen vormen, zijn wenkbrauwen staan laag, ogen staan leeg. De glimlach die hij opzet is slechts een zwakke imitatie van het origineel.

Vandaag kan ze niet zwijgen. Ze móét hem iets vertellen; een boodschap die zich al weken herhaalt in haar hoofd.

Vijf seconden wendt ze haar ogen af, en dan kijkt ze hem recht aan.

'Ik wil een kind.'

Stilte.

Zijn hand balt zich tot een vuist en dreigt het glas te verpulveren.

Aziza brengt haar gezicht naar het raam en probeert hem op smekende toon gerust te stellen.

'Van jou, Zaheed, van jou.'

Hij ontspant weer, maar legt zijn hand in zijn schoot, en laat die van haar eenzaam achter. 'Het kan, Zaheed', zegt ze. 'Geloof me, het kan.'

De bewaker stampet met zijn zware laars op de stenen vloer. 'Afgelopen.'

Twee andere bewakers – jonger, maar met dezelfde strakke gezichten en kortgeschoren hoofden – lopen op Zaheed af, pakken de hoorn uit zijn hand en gebaren hem, met officieel nog twintig minuten bezoektijd resterend, op te staan en mee te komen. Gelaten staat hij op en volgt.

De volgende bezoeken is Aziza uiterst behoedzaam in wát en hoevéél ze zegt. Soms houdt ze het bij een enkele zin om vervolgens op een ander onderwerp over te gaan of geheel te zwijgen. In die ontstane stilte probeert ze dan iets van haar man terug te vinden in zijn doffe ogen. Naarmate het plan zich ontvouwt – tientallen bezoekjes, maanden gaan er overheen – lijkt hij bij haar terug te keren.

Natuurlijk brengt het onderwerp kinderen ook pijn met zich mee. Twee jaar geleden pas, nam Zaheed hun zesjarige zoontje Fadil mee naar de apotheek. Met één hand hield hij die van zijn vader vast, de ander hield hij onder zijn loopneus. Een onschuldige verkoudheid. Hij overleefde het niet. Een raketaanval sloeg iedereen in een straal van tweehonderd meter van zijn voeten.

De straat vulde zich met vlammen, zwarte rook en geschreeuw. Chaos. Puinhopen.

Van de apotheek stond alleen nog een deel van de voorpui overeind. De kracht van de explosie was zo groot dat hij de rest van de stenen had weggeblazen alsof het om de zaden van een paardenbloem ging.

Het was één zó'n rondvliegende steen die Fadil tegen zijn slaap raakte, hém het leven, en Aziza en Zaheed hun kind en levenslust ontnam.

Een luide mengeling van hiphopbeats en ruis wekt Aziza. Het is vier uur 's nachts. Ze werpt de dekens van zich af, kruipt richting het nachtkastje aan Zaheeds kant van het bed en trekt de stekker in één ruk uit het stopcontact. Klaarwakker. Vandaag is de dag.

Ze dwingt ze zichzelf tot het eten van een gekookt ei en een kleine schep salade van yoghurt en komkommer. Ze blijft er bij staan.

De eetmomenten, alleen aan die grote gezinstafel, zijn de moeilijkste momenten van de dag.

Ze brengt het eten naar haar mond alsof het bedorven is, slikt het weg alsof het nog leeft.

Ze doet haar hoofddoek om, trekt haar jas aan en hangt de tas, die ze de avond ervoor heeft ingepakt, om haar schouder.

Aziza moet met haar ogen knijpen om iets te zien in het donker. De straat is verlaten. Haar voetstappen in het grind, het enige geluid.

Haar achtjarige neef, Ismat, wacht haar al op voor het tuinhek. Zijn over elkaar geslagen armen sluiten zijn colbert tegende kou. Met zijn glanzend bruine schoenen en donkere spijkerbroek ziet hij er uit als een kleine bruidegom.

Naast hem staat zijn vader, in blauwe joggingbroek en een wit gekreukt hemd. Hij wrijft de slaap uit zijn ogen, wenst Aziza succes, vertelt Ismat goed naar zijn tante te luisteren, en verdwijnt weer naar binnen, naar zijn vrouw die tussen de gordijnen heen gluurde en van wie Aziza weet dat ze dit geen goed idee vindt.

Zij had Ismat liever thuis willen houden. En Aziza kan dat haar niet kwalijk nemen.

'Hoe gaat het met u, moeder?' vraagt Ismat met een brede glimlach op zijn gezicht.

Aziza bukt tot op ooghoogte en legt haar hand op zijn schouder. 'Goed, zoon. Heel goed.'

Uit haar tas pakt ze de toegangsvergunning die ze met veel moeite voor hem geregeld had. Normaal regelde haar man dit soort dingen.

In een zoektocht naar de juiste contacten liep ze dagen over de markt in de hoop de juiste gesprekken op te vangen en om voorzichtig rond te vragen.

Uiteindelijk bracht de houder van de fruitkraam haar in contact met zijn neef; een jonge vrachtwagenchauffeur die volgens hem de beste vervalser van de stad kende.

De vriendenprijs die ze voor het document moest betalen, kostte haar de helft van hun spaargeld.

'Houdt deze maar goed bij je, zoon.'

Ismat bestudeert vol trots zijn pasfoto. Hij leest wat er onder staat. Geluidloos vormen zijn lippen de naam van zijn verloren neef Azid, aan wie hij al bijna geen herinnering meer heeft. Dat was vroeger, toen hij nog klein was. Hij knikt serieus, om te laten weten dat hij het heeft begrepen, en stopt het document diep weg in zijn binnenzak.

In het half uur dat ze hebben voor de bus arriveert, neemt Aziza nog één keer met Ismat door wat ze van hem verwacht. Ismat luistert geduldig, en knikt, ook al heeft hij iedere instructie al minstens tien keer eerder gehoord.

Aziza wuift naar de bus die de straat in rijdt, maar het is Ismat die hem tot een halt weet te brengen. Als hij zijn vinger van de knop op zijn opgeheven horloge afhaalt valt de verlichting van het scherm uit en opent de bus zijn deuren.

'Voor mijn verjaardag gekregen. Met stopwatch.'

Onder zijn zware knoflookadem mompelt de chauffeur een goedemorgen. Zijn ogen staan vaker in de achteruitkijkspiegel dan op de weg.

Ismat leunt tegen Aziza aan en valt, ondanks dat de bus behoorlijk op en neer stuit over de slechte landwegen, in slaap. Ze strijkt met haar wijsvinger over zijn wang en glimlacht excuserend. Vandaag zal een zware dag worden, maar over een aantal jaar zal hij vol trots aan zijn kleine neef vertellen hoe hij geholpen heeft om zijn geboorte mogelijk te maken.

Het eerste half uur zijn ze de enige passagiers in de bus, daarna stroomt hij geleidelijk vol. Een moeder sust haar huilende kind. Vanachter zijn krant kijkt een oudere man geërgerd op. Twee tienermeisjes delen een paar oordopjes, en knikken gelijktijdig met hun hoofd.

Mensen groeten elkaar, mensen negeren elkaar.

Eenmaal op de hoofdweg kan de bus tempo maken en na anderhalf uur bereiken ze Het Rode Kruis ontmoetingspunt, waar ze nog veertig minuten moeten wachten op de bus die ze naar de grens, 'dé groene lijn' zal brengen.

Op een bankje zien Ismat en Aziza gehypnotiseerd toe hoe de opkomende zon de hemel paars kleurt.

Aziza trommelt, zonder dit zelf door te hebben, een eenvoudig ritme op haar bovenbeen en voert het tempo geleidelijk op. Haar voet beweegt mee en stopt pas wanneer deze per ongeluk het bovenbeen van Ismat raakt.

Verschrikt kijkt hij op, en dwingt zich onmiddellijk weer in de rol van zoon.

'Moeder, zijn we er bijna?'

Aziza schudt haar hoofd. 'Dat duurt nog wel even, maar je doet het goed. Houd vol.'

Ze reikt in haar tas. 'Ga anders even tekenen.' En geeft hem een kladblok en een tinnen blikje, met daarop de afbeelding van een jonglerende olifant, die ze ooit voor haar zoon Azid had gekocht. Ismat opent voorzichtig de deksel en bestudeert de zes kleurpotloden, gum en puntenslijper.

Afwezig staart hij een aantal seconden in het niets, de gele potloodpunt tegen het papier gedrukt. Dan plaatst hij zijn tong tussen zijn tanden en verschijnt de eerste lijn.

De volgende twee uur richting 'de groene lijn' stopt Ismat alleen met tekenen wanneer ze bij een controlepost aankomen. Het rumoer dat ontstaat wanneer zo'n post in zicht is, verdwijnt bij het opengaan van de busdeuren, en bij het bevel dat volgt om uit te stappen en zich in één lijn op te stellen. Izaza verstijft iedere keer dat Ismat zijn document, met zichtbare trots, tevoorschijn haalt. Pas als hij hem terug in zijn zak mag steken, komt haar ademhaling weer op gang en is ze weer in staat te slikken en met haar ogen te knippen.

Ismat doet het goed; hij is rustig, eist geen aandacht op en ondergaat de fouilleringen als de omhelzing van een vreemde. Pas als de bus weer rijdt en de controleposten uit zicht zijn, laat Izaza hem dat ook weten en knijpt hem even in zijn bovenbeen.

Hij trekt zijn pet recht om de zon tegen te gaan, en tekent ongestoord verder.

Ook al zijn de lijnen schokkerig, Izaza herkent de eenzame, door prikkeldraad omringde olijfbom waar ze een klein uur terug voorbij reden. Zaheed wees haar een aantal jaar terug dezelfde boom aan en had gebromd dat zelfs de natuur niet meer vrij is.

De bus stopt. Met een sis openen de deuren zich.

Aziza wacht tot iedereen is opgestaan. Pas als de bus voor driekwart leeg is, maant ze Ismat zijn spullen op te pakken en met haar naar buiten te lopen.

Ismat loopt achter Aziza aan. Zijn blik gaat alle kanten op.

'Wat zoek je, Fadil?'

'De groene lijn', antwoordt hij, met duidelijke teleurstelling in zijn stem, alsof de hele reis voor niets is geweest.

Aziza zegt hem dat die lijn een verwijzing is naar de grens die op de kaart met groen is getrokken.

'Ik leg het je later nog wel uit.'

'Oh,' zegt hij, en schopt tegen een steentje voor zijn voeten, waardoor het zand opstuift.

Die uitleg komt er niet, ook niet in de twee uur die het ze kost om door de zeven draaideuren te komen.

De tijd tussen die deuren verloopt traag. Opnieuw worden ze gefouilleerd.

Twee keer en grondiger dan hiervoor.

Een jonge man wordt verteld dat hij niet verder mag reizen omdat zijn toegangsbewijs beschadigd is. Hij protesteert kort: 'Dat was net nog niet ...' Maar laat dan zijn armen en hoofd hangen en keert om.

Wanneer Ismat zijn kladblok en blik met kleurpotloden moet inleveren wordt het hem teveel. Met waterige ogen kijkt hij naar Aziza op.

'Gaat het Fadil? Je krijgt het zo terug van die meneer.'

Ismat trekt Aziza aan haar mouw naar beneden, tot op ooghoogte, en fluistert: 'Ik wil naar mama.'

'Ssst, stil maar, ik ben je mama weet je nog.'

En dan, op dwingende toon, terwijl ze de nagel van haar duim in zijn bovenarm drukt: 'Ik ben je mama. Begrepen?'

Hij knikt, veegt zijn ogen droog met de mouwen van zijn colbertjasje, en stamelt: 'Ja, ja mama.'

'Goed. Je bent een goede jongen.'

De bewaker die hem zijn spullen terug geeft, is de eerste die die dag naar hen glimlacht. Het is de eerste die tegen ze spreekt zonder dat het in de vorm van een bevel is.

Zijn wijsvinger gaat naar het papier. Op de tekening staan, onder een gele, fel schijnende zon, een ik, een mama, een papa, en onder de tikkende wijsvinger van de bewaker, nog een mama.

'Ik denk dat deze kleine meneer hier,' hij knijpt Ismat even in zijn wang, 'heel erg van zijn moeder houdt.'

Als betraapt recht de man zijn rug. In de houding verdwijnt ook zijn glimlach weer.

Ook Ismat recht zijn rug. Hij lift zijn kin op en trekt zijn spullen uit de man zijn handen vandaan. Zijn ogen knijpt hij samen. Pas als Izaza hem een tikje tussen zijn schouderbladen geeft, zegt hij: 'Dank u wel, meneer.'

De bus waarin ze verder reizen is luxer. De zittingen en rugleuningen zijn zachter. Onder de muziek die uit het plafond klinkt, zoemt de airconditioning.

Ismat drukt zijn gezicht tegen het raam om een glimp van de Jeeps op te vangen die hen begeleiden. Wanneer hij na een half uur rijden nog niet meer dan een halve koplamp heeft gespot, geeft hij het op, trekt zijn pet over zijn ogen en valt in slaap.

Hij gebruikt de twee uur om zijn vragen door zijn dromen laten te beantwoorden.

Als Aziza hem wakker maakt, weet hij nog wie hij is, maar is vergeten wie hij moet zijn.

'Tante Aziza, waar zijn we?'

Niemand lijkt hem te horen. De meeste mensen zijn te druk bezig om als een van de eerste de bus uit te zijn.

Buiten kijkt Ismat met slaperige ogen op tegen de hoge, door kilometers prikkeldraad omgeven, zandkleurige muren. Het blauw van de Israëlische vlag op de wachttorens is de enige kleur in de omgeving.

Binnen in de gevangenis drukt Izaza Ismat dicht tegen zich aan. Zo jong en net wakker weet hij het verschil vast nog niet tussen helden en uitschot, vreest ze.

Na weer een fouillering kunnen ze eindelijk naar Azeed. Bij het zien van de jongen die symboliseert wat zijn zoon had kunnen zijn of nog kan worden, brengt hij zijn handen naar zijn hoofd, als een acteur van een goedkope soapserie.

Even vreest Aziza dat haar man, die zoveel maanden niets dan ellende heeft uitgestraald, te veel aandacht trekt, dat hij alles verpest.

Vandaag is misschien wel de enige kans die ze hebben. Als Ismat zijn moeder hem al nóg een keer laat gaan, moet dat binnenkort gebeuren, want over twee maanden wordt Ismat negen, en alleen eigen kinderen tot en met acht jaar worden toegelaten aan de andere kant van het glas.

Ze stoort zich plotseling aan haar man, maar de bewakers, bezoekers en ook de andere gevangenen lijken zich niet te verbazen over zijn plotse transformatie. Het is alsof hij onzichtbaar voor ze is.

De irritatie wordt al snel vervangen door schaamte. Het moet de lange reis zijn die haar denken aantast, het urenlange zitten, de spanning, telkens weer die vreemde onderzoekende handen.

Tien minuten krijgt hij, deelt de bewaker die zijn hand op Ismat zijn schouder legt zakelijk mee. Zoals Izaza met Zaheed en Ismat afsprak, spreken ze niet veel tegen elkaar. Zelfverraad kan in een enkel woord zitten.

'Oh, mijn zoon. Kijk hem daar nou staan, die kleine man. Ik heb je zo gemist. Hoe gaat het met je, zoon?'

'Goed, papa. Ik heb ...'

De rest van zijn antwoord wordt gesmoord door de omhelzing van Zaheed. Ismat zijn gezicht wordt begraven in het bruine gevangenenuniform. Dit is dé omhelzing.

Aziza ziet, deels tot haar opluchting, niet welke handelingen er binnen die greep plaats vinden. Als Ismat naar buiten komt praten Zaheed en Aziza nog vijf minuten met elkaar. Ongemakkelijke, mogelijk dure minuten, gevuld met lege woorden en hoopvolle blikken.

Pas als ze honderden meters van de gevangenis verwijderd zijn durven Ismat en Aziza elkaar weer aan te kijken.

'Fadil, is het gelukt?'

'Krijg ik dan mijn cadeaus?'

'Thuis, jongen. Thuis.'

'Echt?'

Aziza bijt op de binnenkant van haar wang, drukt de nagels van haar rechterhand diep in het vlees van haar linker pols.

'Ja, echt, Fadil.'

'Oké', zegt hij, en reikt in de binnenkant van zijn colbertjasje. Hij haalt een plastic kuipje tevoorschijn, gebruikt voor knoflooksaus stelt Aziza zich zo voor, en plaats dat in haar hand.

Na een dikke knuffel van zijn oom is het nu tijd voor een omhelzing van zijn tante.

Aziza kijkt met een schuin oog naar het horloge van Ismat. Het potje is nu ongeveer vijfentwintig minuten in hun bezit.

Met Ismat zijn blauwe potlood schrijft zij K7 op de deksel: haar codenaam.

Sperma, zo had dokter Salma benadrukt, blijft als het niet op de juiste manier geconserveerd wordt, ongeveer een uur leven buiten het lichaam.

'Kom we moeten opschieten, kleine heer, op naar de bus.'

Het woord bus komt binnen als een hap zand, maar hier wil Ismat ook niet blijven. Straks wordt het weer donker en kunnen ze niet meer weg. Dan moeten ze misschien blijven slapen tussen al die streng kijkende mannen.

De chauffeur lijkt ondanks zijn opgespelde naamplaatje, anoniem te willen blijven achter zijn grote geblindeerde brillenglazen. J. Watson heet hij. De Brit, had de kennis van de neef van de houder van de fruitkraam op de markt hem genoemd.

Aardbeienjam stroomt uit de aangegeten sandwich voor hem, en in mindere mate uit zijn mondhoek. Op zijn witte wangen staat een rood sproetenstelsel.

Izaza twijfelt of het wel verstandig is om dat wat ze het meest verborgen wil houden mee te geven aan de meest opvallende persoon in de wijde omtrek.

Met haar rug blokkeert ze het zicht tussen haar en de man, en plaatst het kuipje aan de droge kant van zijn sandwich.

Hij plaatst zijn hand erover en gebaart ze door te lopen.

'Over veertig minuten vertrekken we. Als er vragen zijn; ik heb pauze.'

Ze lopen door tot achter in de bus om zijn gesmak niet te hoeven horen.

Voor het eerst deze dag durft Aziza zich te ontspannen. Ze geeft toe aan haar vermoeidheid en valt tegen het raam in slaap. Pas als Ismat aan haar mouw trekt wordt ze wakker. Het eerste wat ze hoort is een zware, donderende stem. 'Uitstappen. Aansluiten, één lijn vormen.'

Moeizaam komt Aziza overeind uit haar stoel. Met één hand op haar buik en de ander in haar zij, stapt ze over het vele speelgoed heen dat ze direct na haar eerste IVF behandeling voor Ismat had gekocht. Ook de kleurpotloden heeft hij nog. Ze zijn gesleten tot duimdikke stompjes.

'Kom maar, kom maar.' Haar schoonzus pakt haar beet bij de elleboog.

Het had een aantal weken geduurd voor zij weer tegen haar gesproken had. Maar naarmate de buik van Aziza groter werd, maakte de sluimerende boosheid plaats voor bezorgdheid en affectie.

'Weet je zeker dat je niet nog een kop thee wil? Ik heb zo gezet.'

'Nee, dank je, dat is erg lief. Ik ben nogal snel moe de laatste tijd.'

Ze zegt niet dat ze last heeft van haar buik. Krampen. Vast van het gekruide eten. Pas vijfendertig weken in haar zwangerschap, denkt ze nog niet aan weeën.

De frisse buitenlucht brengt tijdelijk verlichting. Maar de buikpijn verdwijnt niet. Het wordt heviger. Ineengedoken schuifelt ze richting huis.

Voorbij haar voordeur doet ze haar hoofddoek af, en begint zich van haar kleding te ontdoen. Alles is teveel aan haar lijf.

Ze loopt door, richting slaapkamer. Halverwege de trap blijft ze staan om een pijscheut op te vangen.

Liggend op haar bed, wacht ze tot pijn over gaat. Afleiding zoekt ze in het pamflet naast haar bed. Het "Wanted" is weggescheurd. Wat overblijft is een onzuivere zwart-witfoto van

haar man, genomen op de dag van zijn mislukte aanslag. Ze denkt angst en verwarring in zijn ogen te lezen. Maar misschien wil ze dat wel.

De bom die hij bij een busstation wilde leggen, ging vroegtijdig af in zijn handen, midden op straat. Het vlees scheurde van zijn handen. Met zwaar bebloede handen was hij thuisgekomen.

Een jong meisje dat op het moment van de explosie voorbij liep met haar moeder, kwam er minder goed vanaf en overleed in het ziekenhuis aan haar verwondingen. Hij zweeg over wat er was gebeurd, grijnsde bitter naar het kleine stukje dat er de volgende dag in de krant aan gewijd werd. Minutenlang. Buiten het bereik van zijn emoties.

Als hij al ergens spijt van had, was dat van zijn falen.

Aziza wist niet goed wat ze ervan moest denken. Nu denkt ze nergens meer aan, sluit haar ogen en perst.